

Sygn. akt V CSK 655/17

POSTANOWIENIE

Dnia 20 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa-Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego w C.
przeciwko M. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 20 marca 2019 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 30 sierpnia 2017 r., sygn. akt I ACz [...],

**uchyła zaskarżone postanowienie i oddala zażalenie,
pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego i kasacyjnego Sądowi wydającemu orzeczenie
kończące postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Skarb Państwa - Naczelnik [...] Urzędu Skarbowego w C. wniósł przeciwko M.S. pozew w postępowaniu upominawczym o zasądzenie kwoty 77 707 zł z odsetkami tytułem naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem polegającym na tym, że prowadząc działalność gospodarczą pozwany używał stwierdzających nieprawdę faktur VAT i przez to doprowadził Skarb Państwa do niekorzystnego rozporządzenia mieniem.

Sąd Okręgowy w C. wydał w dniu 9 stycznia 2017 r. nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, uwzględniający powództwo.

Pozwany wniósł od nakazu zapłaty sprzeciw, w którym zgłosił zarzuty powagi rzeczy osądzonej, przedawnienia roszczenia, bezzasadności żądania i domagał się oddalenia powództwa.

Postanowieniem z dnia 30 marca 2017 r. Sąd Okręgowy w C. oddalił zarzut dotyczący powagi rzeczy osądzonej i odmówił odrzucenia pozwu. W uzasadnieniu postanowienia wskazał, że nie istnieją przesłanki uzasadniające odrzucenie pozwu, określone w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., nie zachodzi bowiem powaga rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), ponieważ nie zostało wydane orzeczenie sądu w sprawie, w której zachodziłaby tożsamość stron i tożsamość roszczenia.

Po rozpoznaniu zażalenia pozwanego Sąd Apelacyjny w [...] podzielił ocenę o braku negatywnej przesłanki procesowej w postaci powagi rzeczy osądzonej, jednak postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2017 r. zmienił powyższe postanowienie i odrzucił pozew. Uznał bowiem, że zachodzi niedopuszczalność drogi sądowej z tej przyczyny, że dochodzona pozwem kwota wynika z zobowiązania podatkowego (niezapłacony podatek VAT). Organ podatkowy mógł zatem wydać decyzję podatkową, wystawić tytuł wykonawczy i egzekwować uszczuplony podatek w sposób przewidziany ustawą o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Uznał w konsekwencji, że kwalifikowanie niezapłaconego, a tym bardziej przedawnionego podatku w kategoriach szkody w rozumieniu art. 415 k.c. stanowiłoby obejście przepisów prawa podatkowego. Uszczuplenie należności

podatkowych wywołuje skutki prawne w sferze prawa publicznego, a nie w sferze prawa prywatnego, zatem prowadzenie postępowania sądowego jest niedopuszczalne.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego powód zaskarżył skargą kasacyjną opartą na obu podstawach kasacyjnych, zarzucając naruszenie art. 1 k.p.c. w związku z art. 2 § 3 k.p.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że powód dochodzi w postępowaniu cywilnym zapłaty podatku, podczas gdy przedmiotem procesu jest żądanie zapłaty odszkodowania za szkodę wyrządzoną Skarbowi Państwa w wyniku działania będącego przestępstwem ustalonym w wyroku karnym. Zarzucił ponadto naruszenie art. 199 § 1 pkt 1 w związku z art. 1 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i odrzucenie pozwu z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej, mimo że roszczenie powoda mieści się w pojęciu sprawy cywilnej w znaczeniu materialnym, a droga sądowa jest dopuszczalna. Dalsze zarzuty dotyczą naruszenia art. 11 zdanie pierwsze k.p.c. oraz art. 415 k.c. przez błędną wykładnię skutkującą przyjęciem, że przepisy te nie znajdują zastosowania w odniesieniu do wyrządzonej zawinionym działaniem pozwanego szkody. W konkluzji wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Pozwany wniósł oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Odrzucenie pozwu przez Sąd Apelacyjny nastąpiło wobec uznania niedopuszczalności drogi sądowej. Pojęcie drogi sądowej było przedmiotem wielokrotnych wypowiedzi w literaturze prawniczej i judykaturze. Powszechnie się uznaje, że oznacza ono postępowanie przed sądami powszechnymi i Sądem Najwyższym, a także przed sądami szczególnymi. O tym, jakie sprawy są rozpoznawane przez sądy powszechne i Sąd Najwyższy rozstrzyga art. 2 k.p.c., stanowiący, że do drogi sądowej należą sprawy cywilne, o ile przepisy szczególne nie przekazują ich do właściwości innych organów. O tym zaś, czy sprawa oddana pod osąd jest sprawą cywilną (art. 1 k.p.c.) decyduje przedmiot procesu, czyli dochodzone przed sądem roszczenie i przytoczony przez powoda stan faktyczny, obejmujący zdarzenia, z których wynikają konsekwencje cywilnoprawne

(sprawa cywilna w znaczeniu materialnym). Do drogi sądowej należą także sprawy, które nie są sprawami z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego i prawa pracy, lecz są rozpoznawane na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego, jak sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, czy inne, określone w przepisach szczególnych (sprawy cywilne w znaczeniu formalnym). Sprawa, która nie zalicza się do wskazanych kategorii, nie jest sprawą cywilną, zatem nie należy do drogi sądowej, a pozew wniesiony w takiej sprawie podlega odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 k.p.c. wobec istnienia negatywnej przesłanki procesowej (zob. zamiast wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2014 r., III CZ 46/14, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 92, Biul. SN 2014, nr 10, poz. 11, M. Prawn. 2015, nr 13, s. 710-711 i powołane w uzasadnieniu orzeczenia).

Sąd Apelacyjny, odrzucając pozew zakwalifikował zgłoszone w pozwie roszczenie jako żądanie zapłaty nieuiszczonego podatku, niepodlegające rozpoznaniu przez sądy powszechne. Ocena ta jednak nie jest trafna. Powód żądał bowiem naprawienia szkody poniesionej na skutek popełnienia przez pozwanego przestępstwa, a więc deliktu, polegającego na fałszowaniu faktur. Nie dochodził więc ustalenia czy zasądzenia zobowiązania podatkowego, lecz roszczenia deliktowego, zgłaszając żądanie zasądzenia kwoty, odpowiadającej wysokości wyłudzonego podatkowego świadczenia zwrotnego. Faktyczną podstawę roszczenia stanowi czyn niedozwolony (fałszowanie faktur), którego następstwem jest szkoda w postaci uszczerbku majątkowego (niezapłacony podatek VAT). Przedmiotem roszczenia nie jest zobowiązanie podatkowe, lecz naprawienie szkody, a zachodząca relacja cywilistyczna oparta jest na równości podmiotów (poszkodowany i sprawca szkody). Roszczenie ma zatem charakter procesowy i - niezależnie od jego materialnej zasadności - sprawa należy do drogi sądowej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2013 r., IV CSK 116/13, LEX nr 1412618).

Przyjęcie przez Sąd Apelacyjny odmiennej koncepcji nie jest trafne i powoduje konieczność uchylenia zaskarżonego postanowienia. Zarzuty naruszenia art. 11 k.p.c. i art. 415 k.c. uchylają się spod oceny Sądu Najwyższego, bowiem Sąd Apelacyjny tych przepisów nie stosował

i nie oceniał sprawy merytorycznie wobec uznania niedopuszczalności drogi sądowej.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

jw